

СТАНОВИЩЕ

**На доц. д-р Ралица Русева, ИИИ при БАН, сектор „Изобразителни изкуства“,
„Средновековно изкуство“
член на Научно жури**

по

**Конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” Изкуствознание и
изобразителни изкуства, област на висше образование 8, Изкуства,
професионално направление 8.1 Теория на изкуствата
в Регионален исторически музей Велико Търново, обявен в Държавен вестник
бр. 33/17.04. 2018 г.
с кандидат д-р Диана Тодорова Косева-Тотева**

1. Данни за конкурса. Д-р Диана Тодорова Косева-Тотева е единствен кандидат по обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” по Изкуствознание и изобразителни изкуства по област на висше образование 8, Изкуства, професионално направление 8.1. Теория на изкуствата за нуждите на Регионален исторически музей Велико Търново, обявен в Държавен вестник бр. 33/17.04.2018 г. Процедурите по конкурса, провеждан във Институт за изследване на изкуствата при БАН са организирани и изпълнени в съгласие с действащия Закон за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Институт за изследване на изкуствата при БАН. Документите отговарят на изискванията и съдържат автобиография, списък на публикации, справка за забелязаните цитирания, резюмета на трудовете на кандидата, авторска справка за приноси в научните изследвания.
2. Данни за кандидата. Целият професионален път на Диана Косева-Тотева е свързан с историята и културното наследство на ВеликоТърново. Приносите ѝ се простират в различни области на науката: реставрация, музейно дело, археология, изкуствознание, епиграфика. Повечето от научните ѝ трудове, както и хабилитационният, са резултата от съвместяването на различни научни дисциплини и най-вече на археологията и изкуствознанието. Д-р Диана Косева-Тотева е уредник, а от 2005 г. е завеждащ отдел „Християнско изкуство” при Регионален исторически музей Велико Търново. През 2015 г. защитава докторска дисертация на тема: „Стенописи от археологическите разкопки на средновековната българска столица Търново” за което ѝ е присъдена

научната и образователна степен „доктор”. Приносният характер на дисертацията беше високо оценен в научните среди.

Важно място в професионалната реализация на д-р Диана Косева-Тотева заемат консервационно-реставрационните изследвания на произведения на християнското изкуство и проблемите свързани с опазването и популяризирането на културното наследство. В статии № 57 и № 59 от приложения списък са разработени теми, свързани със съхраняването на стенописите, запазени в църквите на крепостта Трапезица, както и на откриването, научното обработване и съхранението на фрагментите от стенописи, открити при археологическите разкопки във Велико Търново. В тази връзка, приносен характер има статия № 60, посветена на технологико-консервационните наблюдения върху стенописните изображения на светците Борис и Глеб в църквата „Св. апостоли Петър и Павел”.

3. Научни трудове. Представените от кандидата научни трудове са в съответствие с текстовете на ЗРАСРБ, вкл. Чл. 24 ал. 3, Диана Косева-Тотева представя 82 публикации (4 монографии и 78 студии и статии) подредени по хронология: 1 монография и 31 статии извън темата на дисертационния труд, 27 статии и студии, 1 книга в съавторство и една самостоятелна монография по темата на дисертацията, след защита на дисертация 20 статии и едно монографично изследване.

Представената справка за цитиранията на научните публикации за периода 1997–2018 г. е 117. Това на свой ред илюстрира положителната оценка, която те получават от учените в България и в чужбина. С оглед изискванията на ЗРАСРБ акцентът при рецензиране е върху монографията и 20 студии и статии публикувани след защитата на дисертационния труд. При дългогодишните археологически проучвания на столицата на Второто българско царство Търново са открити сравнително голям брой произведения на каменната пластика, произхождащи от дворцови, административни и църковни постройки. В представените статии са разработени различни аспекти на функцията, генеалогията и иконографията на каменната пластика, открита в Търново. Голямата част от паметниците не са публикувани, а други са интерпретирани в един нов научен контекст. Статии № 68, 70, 74 имат обобщаващ характер и са посветени на групи паметници, класифицирани на принципа на стиловата идентичност. Проследени са историческите и художествени връзки между столиците Константинопол и Търново, като е приложен нов доказателствен материал, аргументиращ

константинополския произход на паметниците и пътищата по които те са достигнали до Търново. В отделна публикация (№ 77) е разгледан въпроса за скулптурата през епохата на Второто българско царство в контекста на изкуството на Византия и Западна Европа.

Естествен завършек на изследванията на кандидата върху темата е монографията „Каменна пластика от средновековната българска столица Търново (1185 – 1393)”. Книгата, представена като хабилитационен труд, е в съавторство, но бих искала да подчертая, че основна част от нея е дело на кандидата Диана Косева-Тотева: стр. 15-30 и 62 – 147. Самостоятелните части, на които е автор Д. Косева -Тотева, са: I.

Скулптурата през Второто българско царство в контекста на изкуството на Византия и Западна Европа (с. 15-29); III. Функционална характеристика и класификация (с. 62-129); IV. Майстори и ателиета, местно производство и импорт (с. 130-211). Това е и основната изследователска част на монографията, в която е разработена една област, която все още е твърде слабо застъпена в българската медиевистика. Безспорен принос на кандидата е публикуването и интерпретирането на редица паметници за първи път. В книгата е събран, систематизиран и класифициран целият „скулптурен“ материал, открит досега в столицата Търново. Направен е опит за реконструкция на архитектурния контекст и функцията на скулптурните фрагменти. Разграничени са произведенията, дело на местни майстори и тези, дело на константинополски майстори, проследени са посоките на влияние или центровете на изработка. Обелязано е влиянието или импорта на каменна пластика, отразяваща западноевропейските стилови тенденции от къснороманския период в Италия и Далмация. Въз основа на стиловия и иконографския анализ произведенията са поставени в исторически контекст, като се изтъква ролята на ктиторите, сред които са и членове на царската фамилия.

4. Приноси. Хабилитационният труд е приносен не само за изкуствознанието, но и за археологията, историята, епиграфиката и пр. Приносите се открояват в няколко посоки:

1. Огромният нов материал, който за първи път се включва в научно обръщение. Тук бих искала да подчертая, че този нов материал не е просто обявен, а старателно анализиран, представени са и убедителни датирания. Направен е стилов и иконографски анализ, въз основа на който произведенията са поставени в конкретна историческа обвързаност с личности и събития. 2. Убедително предатиране или прецизиране на датиранието на познати паметници от първостепенно значение за

историята и изкуството на България. 5. Принос по отношение на цялостната теория, относно т. нар. „Търновска школа“, хипотези относно местните ателиета, константинополски и майстори, както и произведения, свързани с късната романска традиция по Адриатическото крайбрежие. Каменната пластика, както и църковното изкуство като цяло, от XIII-XIV век е поставена в конкретна връзка с изкуството на Палеологовия ренесанс и на къснороманското и ранноготическото изкуство.

Считам, че представените научни трудове, както и цялостната дейност на д-р Диана Косева-Тотева, свързана с опазване и популяризиране на българското културно наследство, отговарят на изискванията и са напълно достатъчни за присъждане на научна степен „доцент“ .